

A young child with blonde hair, wearing a light blue denim shirt and shorts, is sitting on a concrete path in a greenhouse. The child is smiling and looking down at a green toy tractor with a trailer. The tractor has 'CLAAS' written on it. The trailer is filled with straw. In the background, there are various plants, including a large black chicken and a smaller brown chicken. The greenhouse has large windows and a wooden structure outside.

Wetenschapswinkel

De onderwijs-zorgboerderij

Een kansrijk traject om uitgevallen leerlingen terug naar school te begeleiden

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Wetenschapswinkel

De onderwijs-zorgboerderij

Een kansrijk traject om uitgevallen leerlingen terug naar school te begeleiden

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Totstandkoming van deze brochure

Deze brochure is ontstaan op initiatief van een groep onderwijs-zorgboeren: zorgboeren die onderwijs bieden aan leerlingen die (tijdelijk) zijn uitgevallen uit het regulier en/of speciaal onderwijs. Er worden resultaten gepresenteerd uit verschillende deelonderzoeken, allen uitgevoerd door medewerkers en studenten van binnen en buiten Wageningen University & Research. De rol van de medewerkers en de studenten, alsmede de deelonderzoeken zelf, zijn uitgebreid beschreven in een achtergronddocument (Veen en Pijpker, 2020), te downloaden op www.wur.nl/nl/project/Ontwikkeling-en-professionalisering-van-onderwijs-op-de-boerderij-leerarrangementen-in-het-groen.htm.

We definiëren een onderwijs-zorgboerderij als een (zorg-)boerderij waar onderwijs wordt aangeboden aan leerlingen die zijn uitgevallen uit het regulier of speciaal onderwijs. De onderwijs-zorgboerderij onderscheidt zich daarmee van het concept boerderijeducatie, waarmee doorgaans wordt bedoeld dat leerlingen educatie krijgen over de boerderij, bijvoorbeeld tijdens een excursie of een aantal klassikale bezoeken aan een boerderij. Bovendien gaat het in het geval van boerderijeducatie nadrukkelijk niet om kinderen die (tijdelijk) niet naar school gaan.

De onderwijs-zorgboerderij wordt ook vaak aangeduid als onderwijsboerderij. De term onderwijs-zorgboerderij maakt echter beter duidelijk dat het gaat om zowel onderwijs als zorg - niet alleen om het aanbieden van onderwijs op een andere locatie.

"Nou sowieso heb ik een paar stappen vooruitgezet met school. Maar ook in mijn zelfstandigheid. Ik wilde nooit met het openbaar vervoer en nu kom ik elke dag met het openbaar vervoer. Uhm, ja ik ben gewoon veel zelfstandiger. Ik kan beter voor mezelf opkomen. Ik kan mijn grenzen nu ook beter aangeven aan mensen als ze iets doen wat ik niet leuk vind of dat soort dingen."

Leerling voortgezet onderwijs

Inleiding

In 2016 is het 'Thuiszitterspact' gesloten, waarin de ambitie is opgenomen dat in 2020 geen enkel kind langer dan drie maanden thuis zit zonder passend aanbod van onderwijs en/of zorg. Hoewel statistieken laten zien dat steeds meer thuiszitters uiteindelijk terugkeren naar school, is het absolute aantal thuiszitters toegenomen. Dit is zorgwekkend: ieder kind heeft immers recht op goed onderwijs en goede zorg. Vooral de koppeling van onderwijs en zorg is lastig in de praktijk. Dit is dan ook een aandachtspunt van het ministerie van Onderwijs.

Duidelijk is dat voor een deel van de leerlingen in het primair en voorgezet onderwijs een schoolse omgeving soms contraproductief werkt. Zonder maatwerk bestaat het risico dat deze leerlingen (tijdelijk) helemaal geen onderwijs meer ontvangen, terwijl zij wel in staat zijn zich te ontwikkelen en te leren. Om alle leerlingen een passende plek in het onderwijs te bieden is daarom een grote(re) variatie aan ondersteuningsvormen nodig. Een onderwijs-zorgboerderij biedt leerlingen die dreigen uit te vallen een passende plek in een niet-schoolse setting. De laatste jaren is het aantal onderwijs-zorgboerderijen gegroeid, en het aantal leerlingen dat gebruik maakt van het onderwijs op deze boerderijen neemt toe.

Onderwijs-zorgboerderijen vullen het onderwijs op uiteenlopende manieren in en gaan anders om met de verschillende typen leerlingen, maar omdat de sector nog relatief onbekend is, staat onderzoek naar onderwijs op de boerderij nog in de kinderschoenen. In deze brochure presenteren we de uitkomsten van verschillende deelonderzoeken. Allereerst beschrijven we de *huidige situatie* van de onderwijs-zorgboerderij. We brengen onder andere in beeld hoeveel onderwijs-zorgboerderijen er zijn en hoe onderwijs-zorgarrangementen eruit kunnen zien. Vervolgens beschrijven we waarom de onderwijs-zorgboerderij een oplossing kan zijn voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte. We doen dit aan de hand van een *conceptueel raamwerk* met daarin de context, mechanismen en uitkomsten. Tot slot gaan we in op de *kansen en bedreigingen* die onderwijs-zorgboeren en andere belangrijke stakeholders ervaren, en presenteren we *toekomstperspectieven* waarin aanbevelingen worden gegeven die de ontwikkeling van een effectieve en duurzame onderwijs-zorgboerderijsector ondersteunen.

De verschillende onderzoeken die in deze brochure worden gepresenteerd maken duidelijk dat de onderwijs-zorgboerderij een kansrijke oplossing is om leerlingen succesvol terug te laten stromen naar school.

Onderwijs op de boerderij: huidige situatie

Omvang van de sector en type leerlingen

Er zijn momenteel ongeveer 50 onderwijs-zorgboerderijen. De eerste onderwijs-zorgboeren zijn gestart in het jaar 2000. Vanaf 2014 nam het aantal onderwijs-zorgboeren substantieel toe. Zij bieden onderwijs aan leerlingen uit het speciaal basisonderwijs en het speciaal voortgezet onderwijs, maar ook aan leerlingen uit het reguliere onderwijs. Veel boerderijen ontvangen leerlingen van verschillende doelgroepen. De helft van de boerderijen biedt (ook) onderwijs aan thuiszitters. Het is onduidelijk hoeveel leerlingen over de jaren onderwijs op de onderwijs-zorgboerderij hebben ontvangen, omdat dit nergens centraal geregistreerd staat. Wel weten we dat er tussen juni 2018 en juni 2019 een totaal van 409 kinderen zijn opgevangen op een boerderij. Dit waren voornamelijk leerlingen uit het speciaal basisonderwijs. Bij veel van de boerderijen zijn alle leerlingen ingeschreven bij de school waar zij tijdelijk niet meer naartoe gaan.

De leeftijd van de kinderen die onderwijs ontvangen op de boerderij varieert van 4 tot en met 20 jaar. De laagste gemiddelde leeftijd (per boerderij) is 9 jaar en de hoogste gemiddelde leeftijd is 16 jaar oud. Veel van de leerlingen hebben ernstige gedragsproblemen, ontwikkelingsstoornissen of trauma's. Veel voorkomende diagnoses en problematieken zijn een Autisme Spectrum Stoornis (ASS), Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD), Oppositional Defiant Disorder (ODD), gescheiden ouders, verlies van een dierbare, gepest worden, hechtingsproblematiek, faalangst en trauma's. De meeste leerlingen hebben een combinatie van bovengenoemde diagnoses en problemen. Dat maakt de doelgroep moeilijk te hanteren. De meeste boeren nemen geen kinderen aan van wie het gedrag zo agressief kan zijn dat andere mensen of dieren in gevaar kunnen komen.

Het onderwijs-zorgarrangement

Onderwijs-zorgboeren combineren zorg en onderwijs op verschillende manieren. Ongeveer de helft van de boeren spreekt van 'onderwijs' en de andere helft van 'zorg'. Andere termen zijn 'educatie- of huiswerkbegeleiding'. Eén van de redenen voor deze verschillende termen is het feit dat onderwijs-zorgboeren niet zijn opgenomen in de Basisregistratie Instellingen (ze hebben geen 'BRIN-nummer'), wat inhoudt dat onderwijs op boerderijen in de meeste gevallen officieel niet is toegestaan. Het

onderwijs op de zorgboerderij is dan ook van tijdelijke aard. Het doel is bijna altijd de terugkeer naar het regulier of speciaal onderwijs succesvol te faciliteren.

Op de meeste onderwijs-zorgboerderijen wordt het onderwijs individueel aangeboden, soms gecombineerd met klassikaal onderwijs. Bij 75% van de boerderijen heeft degene die het onderwijs verzorgt een onderwijskundige opleiding (bijvoorbeeld de PABO). In meer dan 50% van de gevallen wordt ook een medewerker ingehuurd die zorg verleent aan de leerlingen. Vaak wordt gewerkt met een wekelijks terugkerend programma, met vaste dagen en tijdstippen waarop het onderwijs en de zorg aangeboden worden. Dit creëert niet alleen structuur maar zorgt er ook voor dat leerlingen zich maar korte tijd aaneengesloten mentaal hoeven in te spannen en stil hoeven te zitten. De dag begint vaak met een 'taakje' dat verband houdt met de verzorging van de dieren of andere werkzaamheden op de boerderij. Meestal kunnen leerlingen ook kiezen uit verschillende 'keuze- of rustmomenten'. Zij krijgen dan een kwartier tot een half uur om zelf in te delen. Dit stimuleert hun besluitvaardigheid. Bovendien krijgen leerlingen met veel energie de mogelijkheid stoom af te blazen terwijl andere leerlingen juist kunnen kiezen om zich even af te zonderen of extra tijd met de dieren door te brengen.

De lesmaterialen voor de leerlingen worden vaak door hun eigen school aangeleverd. Dat is voor de leerling bekend materiaal en bij terugkeer kan er op school verder mee worden gewerkt. Boeren die

aangesloten zijn bij Buiten Gewoon Leren¹ werken juist niet met het lesmateriaal van school, omdat leerlingen vaak weerstand hebben opgebouwd tegen alles wat met school te maken heeft. Buiten Gewoon Leren heeft een eigen aanpak ontwikkeld. Als terugkeer naar school in beeld komt wordt weer met methoden van school gewerkt.

In alle gevallen is het doel om de leerachterstand zo klein mogelijk te houden. Dat gebeurt vooral door basisvakken als lezen, schrijven en rekenen te blijven onderhouden, ook al is dat op een laag pitje. Onderwijs-zorgboeren werken vanuit de mogelijkheden van het kind. Dat betekent dat de zorg in het onderwijs-zorgarrangement leidend is. De focus ligt met name op de persoonlijke ontwikkeling van de leerlingen. Tenslotte wordt onderwijs op de zorgboerderij gekenmerkt door ervaringsleren: leren door doen en reflecteren staat centraal.

Op verschillende boerderijen worden dieren, meestal paarden, ingezet voor het onderwijs. De verzorging van de dieren dient ter stimulering van een dagelijkse structuur en als zinvolle tijdsbesteding. De dieren worden (ook) therapeutisch ingezet, door leerlingen bewust te maken van het eigen gedrag en hun invloed op anderen. De groene omgeving op de boerderij werkt rustgevend.

¹ Een onderwijs-zorgarrangement ontwikkeld door Ronduit onderwijs en Stichting Landzijde in samenwerking met SWV Noord-Kennemerland, dat door verschillende boeren wordt aangeboden

Betrokken stakeholders en financiering

Onderwijs-zorgboeren hebben met verschillende stakeholders te maken, zowel direct – in de zogenaamde micro-omgeving – als indirect – in de meso- en macro-omgeving (fig. 1).

Ongeveer de helft van de onderwijs-zorgboeren geeft aan dat het onderwijs gefinancierd wordt door gemeenten. De andere helft ontvangt een vorm van financiering vanuit het onderwijs (via school of samenwerkingsverband).

Figuur 1: Betrokken stakeholders

"Het belangrijkste is dat ze leren dat ze gewoon normaal zijn. Dat ze niet gek zijn, loser zijn of wat dan ook wat ze in hun hoofd hebben gehaald. En dat het ze leert dat ze wel degelijk weer een toekomstperspectief hebben. En dat ze gewoon goed terecht komen."

Docent

Effecten en mechanismen: conceptueel raamwerk

Conceptueel raamwerk

Het conceptueel raamwerk (fig. 2) laat zien waarom de onderwijs-zorgboerderij een passende oplossing kan zijn voor leerlingen die (tijdelijk) uitvallen uit het regulier of speciaal onderwijs. Het raamwerk bestaat uit drie elementen: context, mechanismen en uitkomsten. De *context* beschrijft de verschillende aspecten die kenmerkend zijn voor de onderwijs-zorgboerderij. Deze zijn in het vorige hoofdstuk beschreven en werken we hier niet verder uit. *Mechanismen* gaan over de werkzame kernelementen die de uitkomsten van onderwijs op de boerderij kunnen verklaren. *Uitkomsten* laten zien waar onderwijs op de boerderij uiteindelijk toe leidt. Hieronder zoomen we verder in op de mechanismen en uitkomsten.

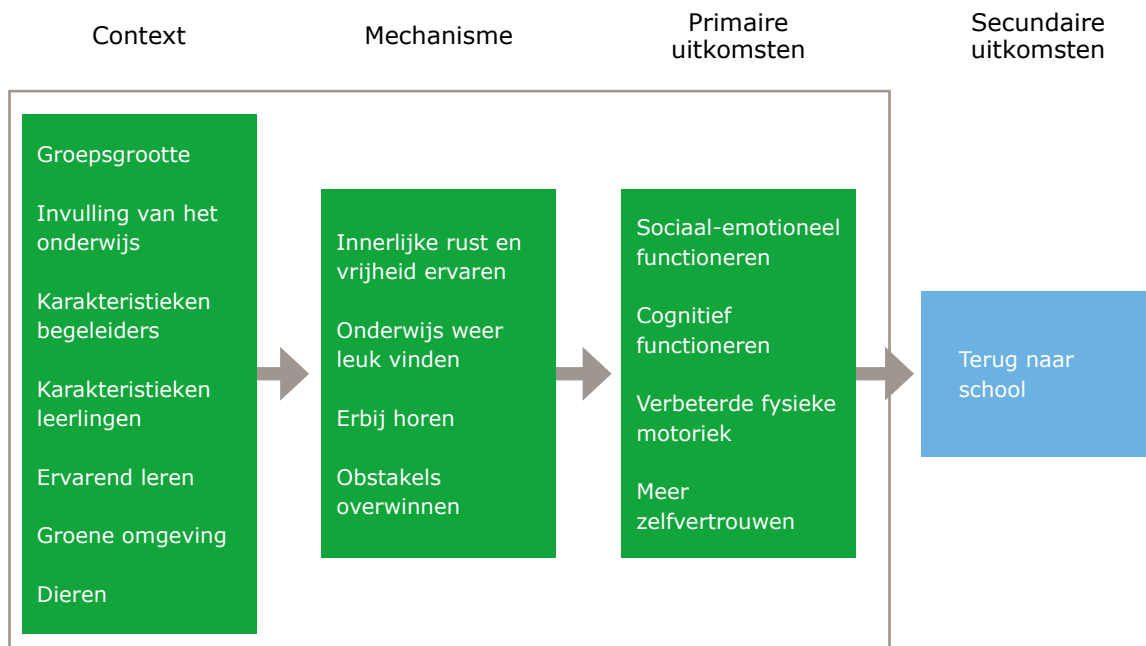
Mechanismen

Op de onderwijs-zorgboerderij ervaren leerlingen **innerlijke rust en vrijheid**. Waar de school vaak een vast ritme kent waar leerlingen weinig invloed op hebben, waarderen ze de mogelijkheid van de boerderij om eigen keuzes te maken. Rust ontstaat door de ruimte die de boerderij biedt. Dat betreft de fysieke ruimte, maar ook de mogelijkheid om een luchtje te scheppen wanneer er een conflict is geweest, een schooltaak even niet lukt of het hoofd te vol is. Leerlingen geven aan dat ze zich na een dag op school vaak 'volledig uitgeput', 'kapot' of 'intens gestrest' voelen. Maar na een dag op de boerderij voelen ze zich vaak 'rustig', 'vrolijk' of soms juist 'energiek'. Dat komt voornamelijk omdat ze zich op school 'opgesloten voelen' en 'teveel prikkels' krijgen. De landelijke, groene en rustige omgeving heeft invloed op hun gemoedstoestand en ze krijgen meer rust in hun hoofd.

De leerlingen vinden het **leren op de boerderij makkelijk en leuk** omdat ze in hun eigen tempo mogen leren. Ook luisteren de docenten goed en helpen ze de leerlingen hun problemen op te lossen. Bovendien is het onderwijs soms niet als zodanig te herkennen omdat veel gebruik wordt gemaakt van ervaringsleren. Ook is het leuk om in de buitenlucht te leren. Dat is minder saai en de taken op de boerderij passen goed bij de leerstijl van sommige leerlingen. Ze geven aan dat de boerderij ook veel speelmogelijkheden biedt.

Een ander vaak genoemd aspect is het gezelschap op de boerderij (**erbij horen**). Daarmee wordt zowel de aanwezigheid van de dieren als de aanwezigheid van de mensen bedoeld. De leerlingen geven aan dat ze 'rustiger en vrolijker' worden van de dieren. Ook gaan ze vaak even bij de paarden kijken als ze boos of gefrustreerd zijn. Daarnaast wordt de aanwezigheid van andere leerlingen gewaardeerd: veel van hen geven aan nieuwe vrienden te hebben gemaakt. Tenslotte voelen de leerlingen dat er altijd iemand voor ze klaar staat.

Onderwijs-zorgboeren streven ernaar dat leerlingen zich thuis voelen, met een blij gevoel komen en met een blij gevoel naar huis gaan. Leerlingen worden geaccepteerd zoals ze zijn en ze leren dat het oké is om boos of gefrustreerd te zijn, zolang ze manieren vinden om daarmee om te gaan. Ook leren ze dat ze fouten mogen maken, als ze daar maar van leren. Vooral voor ernstig faalangstige leerlingen kan dit een verademing zijn. Ze leren dat ze zichzelf mogen zijn. Dit draagt bij aan het **overwinnen van obstakels** die het kind eerst moeilijk vond, zoals het duidelijk aangeven van grenzen aan andere leerlingen.

Figuur 2: Conceptueel raamwerk dat laat zien waarom een onderwijs-zorgboerderij een passende plek kan zijn voor leerlingen die tijdelijk niet passen in een meer schoolse omgeving

Uitkomsten

De duur van het onderwijs-zorgtraject op de boerderij varieert van zes maanden tot drie jaar. Vaak is er een positieve transformatie te zien bij de leerlingen.

Op het gebied van **sociaal-emotioneel functioneren** zetten leerlingen grote stappen. Ze leren om op een respectvolle manier met zowel groepsgenoten als begeleiders om te gaan. Ook leren ze conflictsituaties beter hanteren en zijn ze over het algemeen rustiger in het contact met anderen. De leerlingen vertonen minder probleemgedrag sinds hun komst op de boerderij. Ze geven onder andere aan minder te schelden, vaker met twee woorden te spreken, minder ruzie te zoeken en minder driftbuien te hebben.

Op het gebied van **cognitie** geven zowel leerlingen als volwassenen aan dat er weinig verandering te zien is. Wel is er cognitieve vooruitgang te zien op het gebied van één bepaalde metacognitieve functie, namelijk reflecteren. Leerlingen denken meer toekomstgericht en nemen verantwoordelijkheid. Ze gaan zelf richting geven aan hun leven. Dat is op verschillende gebieden terug te zien, ook in het onderwijsproces. Docenten, ouders en boeren geven aan dat leerlingen zich na verloop van tijd vaak weer 'leerbaar' opstellen en dat dat voor sommige van hen een hele grote stap is.

Ouders merken dat hun leerlingen zich **gelukkig(er)** voelen sinds ze naar de onderwijs-zorgboerderij gaan. Op de boerderij voelen leerlingen zich op hun gemak en ze ontspannen. Ze 'komen meer in hun lijf': ze kijken anders uit hun ogen en lopen weer normaal.

Sommige leerlingen geven aan dat hun **zelfvertrouwen is gestegen** door hun tijd op de boerderij, maar anderen voelen dit niet. Ouders, docenten en boeren verklaren dit tegenstrijdige beeld: zij geven aan dat het opbouwen van zelfvertrouwen veel tijd vraagt, maar dat het wel degelijk langzaam stijgt naarmate een kind langer naar de boerderij gaat. Tenslotte worden leerlingen zelfstandiger; niet alleen met betrekking tot het onderwijs, maar ook met het aangeven van grenzen.

Weer naar school

Uiteindelijk is het doel van elk onderwijs-zorgarrangement dat een kind weer terug gaat naar school (als dat kan). Onze onderzoeksresultaten laten bij meer dan 90% van de leerlingen een positief resultaat zien, waarmee wordt bedoeld dat het kind op de boerderij vooruitgang heeft geboekt. Meer dan 70% van de leerlingen is uitgestroomd naar een vervolgplek – dat kan een school zijn, maar ook een behandelcentrum. Ruim de helft van de leerlingen is teruggekeerd naar school (dezelfde of een andere).

Succesfactoren en knelpunten

De onderwijs-zorgboerderijsector bevindt zich in een opstartfase, waarin verschillende knelpunten worden ervaren. Maar er zijn ook diverse succesfactoren te definiëren: vaak zijn dat manieren om met knelpunten om te gaan, of de keerzijde te zien van een moeilijkheid. Zo is de samenwerking tussen boeren en onderwijspartners momenteel aan het verbeteren. Op sommige plekken, vooral daar waar geïnvesteerd is in samenwerking en vertrouwen, gaat het heel goed.

Succesfactoren

- *Investeren in samenwerking.* Er zijn veel stakeholders betrokken bij trajecten rondom de onderwijs-zorgboerderij. Dit kan lastig zijn, maar het biedt ook kansen: ze hebben elk hun eigen expertise. Investeren in een goede samenwerking betaalt zich terug.
- *Flexibiliteit.* De onderwijs-zorgboerderij is geen 'one size fits all' oplossing. Ook hier geldt: hoewel dat lastig is, heeft het ook voordelen. De vereiste flexibiliteit leidt er immers toe dat ieder kind zorg op maat ontvangt.
- *Communicatie.* Het is in het voordeel van de leerling en het proces wanneer betrokken partijen snel en helder communiceren. Korte lijntjes en directe contacten werken goed. Boeren en scholen die samenwerken, ideeën en ervaringen delen en naar elkaar doorverwijzen zijn positief over de samenwerking. Het werkt ook goed om gesprekken te plannen met alle betrokken partijen tegelijk, zodat alle neuzen dezelfde kant op komen te staan en duidelijke afspraken gemaakt kunnen worden.
- *Een helder en doordacht leertraject.* Voor een goed leertraject zijn afspraken met betrokken partijen belangrijk. Betrokkenheid van de ouders helpt bij het thuis doorzetten van de voortgang. Daarbij is het belangrijk verwachtingen uit te spreken. Ook betrokkenheid van de school is belangrijk. Het helpt wanneer de verschillende partijen het einddoel (re-integratie) voor ogen houden.
- *Integraal samenwerken.* Dit kan worden gestimuleerd door zorg en onderwijs zoveel mogelijk te integreren en er een regionale onderwijs-zorg autoriteit voor aan te stellen. Het is belangrijk om de verantwoordelijke school actief te betrekken bij het maken van het plan van aanpak, met name met betrekking tot de opbouwperiode voor terugkeer naar school. De Variawet biedt hierin mogelijkheden die nog niet overal worden benut en kan deze samenwerking ondersteunen.

Knelpunten

- *Moeizame samenwerking met scholen, gemeenten en samenwerkingsverbanden.* Scholen zijn vaak terughoudend in de samenwerking, willen niet altijd meefinancieren, zijn soms weinig betrokken bij de leerling of leveren geen lesmateriaal aan. Leerplichtambtenaren hebben uiteenlopende visies met betrekking tot onderwijs op de boerderij en gemeenten hebben verschillende standpunten over de financiering. De rolverdeling tussen gemeenten en scholen is onduidelijk, en het contact met gemeenten, zorginstellingen en samenwerkingsverbanden verloopt soms erg bureaucratisch. Dit maakt processen tijdrovend en er kan niet altijd tijdig worden ingegrepen.
- *Slechte communicatie.* De lijnen tussen betrokken partijen rondom het kind zijn vaak lang en de rolverdeling onduidelijk. Boeren communiceren zelf niet duidelijk genoeg over wat er gebeurt op de boerderij. Daardoor wordt soms dubbel werk verricht en langs elkaar heen gepraat.
- *Onjuiste beeldvorming.* Onderwijs-zorgboeren ervaren dat ze bij potentiële samenwerkingspartners als scholen en gemeenten onbekend zijn en niet serieus worden genomen. Veruit de meeste provincies en gemeenten blijken onbekend te zijn met het concept. Ze wordt bovendien verward met de term 'zorgboerderij', die wordt geassocieerd met een 'laatste station', voor kinderen die nergens anders meer terecht kunnen, en waar alleen zorg wordt geboden (geen onderwijs). Dit leidt tot een gebrek aan erkenning voor deze vorm van kleinschalig onderwijs.
- *Financiering.* Omdat scholen niet altijd meefinancieren wordt onderwijs op de boerderij vaak betaald uit het zorgpotje van de gemeente, maar er is grote variatie tussen gemeenten in de mate van financiering. Vanuit samenwerkingsverbanden komen ook nog weinig financiële middelen los, hoewel zij volgens verschillende partijen zowel de verantwoordelijkheid dragen als de middelen hebben.
- *Terugplaatsing stagneert.* Omdat het voor sommige leerlingen niet mogelijk is een passende plek te vinden verblijven zij langer dan nodig op een boerderij.
- *Grenzen stellen.* De boerderij is niet voor iedere leerling een passende plek. Boeren zeggen soms te snel 'ja' tegen kinderen. Dit kan ten koste gaan van de kwaliteit van de zorg voor de andere aanwezigen.
- *Niet passende en onduidelijke wet- en regelgeving.* De recent ingestelde Variawet wordt niet altijd op dezelfde manier geïnterpreteerd, en onderwijs op de boerderij is in de meeste gevallen officieel niet toegestaan omdat de boerderij niet wordt erkend als onderwijslocatie. De komst van de Variawet lijkt hierin nog weinig verschil te maken.

De toekomst: hoe nu verder

De onderzoeksresultaten bevestigen het beeld dat de onderwijs-zorgboerderij een kansrijke oplossing is om leerlingen succesvol terug te laten stromen naar school. Om een sterke, effectieve en duurzame sector te worden is echter een professionaliseringsslag nodig. Onderwijs-zorgboerderijen zijn bij veel scholen, samenwerkingsverbanden en gemeenten nog relatief onbekend, waardoor erkenning voor wat ze voor leerlingen kunnen betekenen uitblijft. Dat leidt vervolgens tot moeilijkheden in het veilig stellen van financiering.

Daarom is het in eerste instantie belangrijk om bekendheid te genereren. Een eerste stap daarin is om het concept onderwijs-zorgboerderij duidelijk(er) te definiëren. Niet alleen boeren die meewerkten aan onze onderzoeken maar ook werknemers van provincies en gemeenten die we hebben gesproken, benadrukten het belang van een passende naam die ondubbelzinnig duidelijk maakt wat een onderwijs-zorgboerderij is. Dit hebben we in deze brochure ter harte genomen: waar we tijdens het onderzoek nog spraken over de onderwijsboerderij, hebben we voor deze brochure gekozen voor de naam onderwijs-zorgboerderij. Deze term maakt duidelijker dat er een combinatie van onderwijs en zorg wordt geboden. De toekomst zal uitwijzen of deze naam ook geschikt blijkt in de praktijk, en of het verschil met de concepten educatieboerderij en zorgboerderij duidelijk genoeg is.

Ook is het belangrijk om samen te bepalen welke combinaties van onderwijs en zorg onder het begrip vallen, en welke activiteiten binnen het concept onderwijs-zorgboerderij kunnen worden aangeboden. Een logische vervolgstap is om een kwaliteitssysteem te ontwikkelen, zoals dat al bestaat voor zorg en dagbesteding. Er ontstaat dan vertrouwen in de expertise van onderwijs-zorgboeren.

Deze stappen vereisen samenwerking tussen de verschillende onderwijs-zorgboerderijen. Samenwerking kan bijvoorbeeld in de vorm van een coöperatie en simpelweg door een paar keer per jaar samen te komen en afspraken te maken. Sociale media en een website – met herkenbaar logo en eventueel een slogan - helpen bij het uitdragen van eenheid, het communiceren over de sector en het delen van successen. Uiteindelijk gaat het erom een naam op te bouwen zodat voor scholen, samenwerkingsverbanden en gemeenten helder is wat een onderwijs-zorgboerderij te bieden heeft.

Tenslotte, verschillende partijen hebben behoefte aan nieuwe wetgeving om onderwijs op zorgboerderijen makkelijker te realiseren. Dan wordt ook de financiering minder complex. Hoewel onderwijs-zorgboeren direct weinig invloed kunnen uitoefenen op wetgeving, zal het allicht hepen om als sector

eenduidiger naar buiten te treden en successen meer voor het voetlicht te brengen. Voor wat betreft de financiering zijn er onderwijs-zorgboeren die met tevredenheid werken met offertes voor scholen. Een andere mogelijkheid is het ontwikkelen van een raamcontract, waarin afspraken tussen zorgboeren, scholen, samenwerkingsverbanden en gemeenten expliciet gemaakt worden.

Hoewel de onderwijs-zorgboerderijsector nog een lange weg heeft af te leggen maakt ons onderzoek ook duidelijk dat partijen steeds enthousiaster worden over onderwijs op zorgboerderijen. Dit project heeft duidelijk gemaakt dat dat zeker terecht is: de onderwijs-zorgboerderij is een kansrijke oplossing om leerlingen terug te laten stromen naar het regulier of speciaal onderwijs.

"De Variawet die er is gekomen.... er was natuurlijk eigenlijk niks geregeld voor onderwijs op andere locaties.... dat is daarmee wel verbeterd. Alleen is de Variawet voor scholen een gedrocht blijkbaar om in te vullen en ze hebben daar wel moeite mee. Ook is de informatie daarover bij scholen niet helemaal duidelijk, van wat verwacht de onderwijsinspectie van me? Dus ik denk dat daar wat betreft communicatie nog wel een slag in gemaakt kan worden. Want als dat lastig is voor scholen, zijn ze misschien huiverig om daar een kind te plaatsen of die samenwerking te zoeken. Omdat ze denken van, wow, dan krijg ik weer een bult werk. Het zou wel kunnen schelen als goed duidelijk wordt wat de onderwijsinspectie nou verwacht van een school, hoe uitgebreid het moet zijn."

Leerplichtambtenaar

Colofon

De onderwijs-zorgboerderij - Een kansrijk traject om uitgevallen leerlingen terug naar school te begeleiden | Onderzoek door de Wetenschapswinkel van Wageningen University & Research in opdracht van zorgboeren die onderwijs bieden aan leerlingen die (tijdelijk) zijn uitgevallen uit het regulier en/of speciaal onderwijs | Studenten betrokken bij de uitvoering van het project: Britt van Bladel, Isabel Borgman, Annelien van den Brink, Vera Buunk, Samantha Elkhuzen, Annemarije Gaasterland, Rigt Kalsbeek, Lisa Klijnstra, Lisa Moolhuizen, Natasja van Nijen, Paola van der Paauw, Lana Plug, Leonie Schenkel, Angela Roelofs, Dieuwerte van de Ven, Marrit Veenstra en Yanise Zijlstra | Begeleidingscommissie: Driesje Boeve (Natuurkr8), Dr. ir. Jan Hassink (Wageningen University & Research), Anton Kiewiet (Yuist), Annemieke de Kock (St. Zorgboerderij Hoog-broek), Trees van der Maat (Stichting Landzijde), Paulien Rutgers (A.I.I. Centrum de Klimop), Ir. Gerard Straver (Wetenschapswinkel Wageningen University & Research) en Dr. Renate Wesselink (Wageningen University & Research) | Tekst: Roald Pijpker MSc. en Dr. Esther Veen (projectleiders Wageningen University & Research) | Vormgeving en coördinatie: Communication services Wageningen University & Research | Projectcoördinatie: Dr. Esther Veen en Roald Pijpker MSc. i.s.m. Dr. ir. Jan Hassink (Wageningen University & Research) | Financiële ondersteuning: Wageningen University & Research, Stichting Fonds Landbouw en Zorg, en Stichting Doen | Trefwoorden: educatie, zorglandbouw | Fotoverantwoording: Foto's op de voorkant en op pagina's 5 en 8: Driesje Boeve. Overige foto's: Lana Plug. | Bronvermelding: Verspreiding van het rapport en overname van gedeelten eruit worden aangemoedigd, mits voorzien van deugdelijke bronvermelding. Deze brochure is te downloaden op de projectsite: www.wur.nl/nl/project/Ontwikkeling-en-professionalisering-van-onderwijs-op-de-boerderij-leerarrangementen-in-het-groen.htm | ISBN 978-94-6395-515-7 | DOI: <https://doi.org/10.18174/529742> | Rapportnummer 364 | September 2020.

Wageningen University & Research
Wetenschapswinkel
Postbus 9101
6700 HB Wageningen
T (0317) 48 39 08
E wetenschapswinkel@wur.nl

www.wur.nl/wetenschapswinkel

Maatschappelijke organisaties zoals verenigingen en belangengroepen, die niet over voldoende financiële middelen beschikken, kunnen met onderzoeksvragen terecht bij de Wetenschapswinkel van Wageningen University & Research. Deze biedt ondersteuning bij de realisatie van onderzoeksprojecten. Aanvragen moeten aansluiten bij de werkgebieden van Wageningen University & Research: duurzame landbouw, voeding en gezondheid, een leefbare groene ruimte en maatschappelijke veranderingsprocessen.

